

Grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæring (GLSM)

10 studiepoeng

Godkjent etter vedtak i Avdelingsstyret 27. mai 2003.

Siste revisjon godkjent av dekan 10. mai 2005 på fullmakt fra Avdelingsstyret.

Innledning

Fagplanen bygger på rammeplan for allmennlærerutdanningen av 2003.

Grunnlaget for barns skriftspråklige og matematiske utvikling legges i de første årene på skolen. Slik læring bygger på barnas nysgjerrighet og entusiasme og vokser naturlig ut fra deres erfaringer. I denne studieenheten skal studentene styrke sitt faglige og didaktiske grunnlag for å gjennomføre grunnleggende lese-, skrive-, og matematikkopplæring på småskoletrinnet. De skal samtidig videreutvikle evnen til å vurdere opplæringskvalitet slik at de kan bidra til at alle elever oppnår god kompetanse på de nevnte områdene.

Språkferdigheter tilegnes ved at barn tester ut og eksperimenterer med språket. Både i muntlig og skriftlig språk læres språkssystemet når barnet bruker språket aktivt. Den grunnleggende lese- og skriveopplæringen må derfor sees i sammenheng med aktiviteter der elevene både lytter, snakker, skriver og uttrykker seg gjennom bilder og annen skapende virksomhet. Læreren må legge til rette for at aktivitetene i klasserommet lar barna oppleve språk og tekst som et spennende materiale for utforsking og skaping, for samhandling og selvutvikling. Å lære å lese og skrive er noe som foregår i samarbeid og samspill med andre mennesker som barna bryr seg om.

Utviklingen av mange matematiske begreper har en intuitiv og uformell begynnelse fra før skolestart. En lærer kan fremme barnas videre matematiske utvikling ved å legge til rette for aktiviteter som involverer sentrale matematiske ideer, som tilbyr varierte uttrykksformer og stimulerer til utforsking og refleksjon.

Studentene skal lære å verdsette barnas kultur og kompetanse i tilrettelegging av opplæringen i småskolen. Studieenheten skal stimulere studentene i utviklingen av en yrkesetisk bevissthet i arbeidet med de minste barna i skolen.

Kurset gir 10 studiepoeng og bygger på studiene i de obligatoriske fagene matematikk, norsk og pedagogikk i allmennlærerutdanningen. Med hensyn til det faglige innholdet fordeles studiepoengene prosentvis på norsk, matematikk, pedagogikk og praktisk-estetiske fag slik: 30+30+25+15.

Mål

Studentene skal

- lære å ta utgangspunkt i barnas lek, opplevelser og erfaringer i opplæringsarbeidet
- lære å styrke elevenes identitet og selvilde
- kunne vurdere ulike måter å tilrettelegge en teoriforankret, systematisk og variert opplæring i lesing, skriving og matematikk og vise hvordan de kan bruke praktisk-estetiske og lekpregede aktiviteter til å styrke denne opplæringen
- kunne gjøre greie for teorier om hvordan begreper og ordforråd utvikles og vise sammenhenger mellom denne utviklingen og den grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæringen
- kunne bruke barns ulike uttrykksformer til å få innsikt i deres uformelle matematikk- og språkkunnskaper og kunne utnytte slik innsikt i utvikling av grunnleggende begrepsforståelse

- kjenne til pedagogiske og faglige utfordringer i den flerkulturelle småskolen
- utvikle kunnskap om lærerens rolle som samarbeidspartner med elevenes foresatte og med andre fagpersoner i og utenfor skolen, og kunne bruke denne innsikten i tilrettelegging av grunnopplæring i lesing, skriving og matematikk

Innhold

Innholdet er organisert etter de tre fagområdene norsk, matematikk og pedagogikk. I undervisningen vil fagene bli sett i sammenheng. Studentene skal utvikle kunnskap om de særlige språklige utfordringene som er knyttet til utvikling av begreper og ordforråd for andrespråkelever og kunne vurdere ulike måter skolen kan legge til rette for et systematisk arbeid på dette området. De skal ha kjennskap til aktuelle kartleggingsprøver og andre observasjons- og vurderingsmåter. De skal kunne drøfte og reflektere over hvordan læreren kan bruke innsikt fra slike arbeidsformer som grunnlag for individuell veiledning. Studentene skal erfare hvordan de praktisk-estetiske fagene kan integreres i den grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæringen, gjennom for eksempel å ta musikalske, dramatiske, kroppslige og billedlige uttrykk i bruk.

Norsk

En viktig utfordring i den grunnleggende lese- og skriveopplæringen er å la elevenes forutsetninger og behov være styrende for planlegging og gjennomføring av undervisningen. Målet er å utvikle kunnskap om hvordan en bevisst kan tilrettelegge skriftspråkopplæring for elever med ulik bakgrunn og ulike forutsetninger slik at en best mulig forebygger lese- og skrivevansker. I dette arbeidet bygger studentene videre på kunnskaper om barns språkutvikling og språklæring fra Norsk 1. De skal se betydningen av språkstimulerende lek i sammenheng med aktuelle teorier om lesing og skriving og med viktige prinsipper og metoder for grunnleggende lese- og skriveopplæring. Studentene skal utvikle innsikt i hvordan høytlesning og aktiv bruk av språket kan utvide ordforråd og befeste og utvikle komplekse språkstrukturer. Det blir lagt vekt på nyere teorier om sammenhengen mellom lesing og skriving, og på forholdet mellom skriving for hånd og ved hjelp av tastatur. I tillegg skal de ha kunnskap om hvordan en arbeider med skriftforming. I studieenheten vil det bli lagt vekt på å analysere og drøfte ulike typer læremidler, ABC-bøker og annet lesestoff, slik at studentene utvikler et bevisst forhold til bruk av slikt materiell i den grunnleggende lese- og skriveopplæringen.

Matematikk

God matematikkundervisning baseres på god forståelse av det elevene kan og det de skal lære. I denne studieenheten fokuseres det på innholdet i enkelte matematiske begreper og hvordan barn utvikler forståelse for dem. Dette gjelder grunnleggende begreper innen tall, regning og geometri, samt måling og sortering og klassifisering. Det vil også bli lagt vekt på å knytte resonnement og slutninger i matematikk til barns logiske tenkning og argumentasjon. På et slikt grunnlag er det lærerens oppgave å legge til rette for erfaringer som utfordrer elevene og samtidig støtter elevene i deres utvikling. I studieenheten vil gunstige prinsipper for matematikkundervisning i tråd med dette bli drøftet. I tillegg vil det bli fokusert på ulike hjelpemidler og uttrykksmåter. Dette er sentralt i matematikkopplæringen på småskoletrinnet både i forhold til det å bruke matematikk i ulike situasjoner og i forhold til innføringen av et formelt symbolspråk.

Pedagogikk

I småskolealderen er det særlig viktig at læreren har et helhetssyn på barns læring og utvikling. Barns lek og læring og læringsmiljøets betydning for barns læring og identitetsutvikling vil bli fokusert i denne enheten. Det er lærerens ansvar å utvikle et stimulerende læringsmiljø preget av gode relasjoner mellom lærer og elever, elever imellom og i forhold til lærestoffet. Studentene skal videreutvikle sin forståelse for hvor viktig det er å se det enkelte barn som individ og ta hensyn til barnas individuelle faglige og sosiale behov i opplæringsarbeidet. Enheten skal utfordre studentenes kjennskap til tverrfaglig teamarbeid i småskolen og til samarbeidsoppgaver med fagpersoner i og utenfor skolen. I tillegg skal studentene utvikle forståelse for viktigheten av et godt skole-hjemsamarbeid. Livet i skolen vil i stor grad avspeile det flerkulturelle samfunnet, og studentene skal

få større innsikt i de utfordringer barn fra minoritetskulturer blir stilt overfor i møtet med småskolen.

Organisering og arbeidsmåter

Studieenheten er delt i to faser. Forelesninger og kollokvier vil være hovedarbeidsformer i den første fasen. I den andre fasen skal studentene i grupper gjennomføre et skriftlig arbeid med fokus på grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæring mot praksis i 1. og 2. klasse på småskoletrinnet. Arbeidet skal knyttes til ett av de praktisk-estetiske fagene musikk, kunst og håndverk eller kroppsøving og skal munne ut i en skriftlig oppgave på 6-8 sider og en muntlig framføring. Undervisningsopplegg kan eventuelt legges ved. Se under "Eksamen" for videre beskrivelse.

Utvikling av profesjonskunnskap i begynneropplæringen er basert på en dynamisk veksling mellom samtale, diskusjon og forelesning. Dette forutsetter at studentene er til stede og aktivt deltagende.

I hovedsak vil studentene være organisert i klasser, men studentene vil også arbeide gruppevis.

Praksis

Studentene skal ut i praksis i 1. eller 2. klasse én dag i løpet av studiet.

Vurdering

Eksamen

Skriftlig oppgave og muntlig framføring

Arbeidet skal ta utgangspunkt i en konkret opplæringssituasjon/erfaring og knyttes til gjeldende læreplanverk. I oppgaven skal studentene analysere og reflektere ut fra faglige situasjoner i gruppa og relevant faglitteratur.

Gruppas disposisjon for framføring skal leveres til fastsatt frist før muntlig framføring.

Hele gruppa må delta i den muntlige framføringen. De gruppene som har valgt det samme praktisk-estetiske faget, framfører etter hverandre, og alle som framfører den dagen må være til stede ved de øvrige presentasjonene.

Karakter settes på grunnlag av en samlet vurdering av det skriftlige gruppearbeidet og den muntlige framføringen. Gruppa får en felles karakter. Det er intern sensur.

Karakterskala

Det gis bokstavkarakterer med A som beste og E som dårligste karakter på bestått eksamen. Karakteren F brukes ved ikke bestått eksamen.

Vurderingskriterier

Symbol	Betegnelse	Kvalitativ beskrivelse for eksamen i GLSM
A	Fremragende	Har et særdeles godt kunnskaps- og ferdighetsnivå, og en særlig god evne til selvstendig bruk av kunnskaper og ferdigheter. Viser høyt faglig refleksjonsnivå rundt problemstillinger innenfor grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæring, nærmere presentert i fagplanen for studiet.
B	Meget god	Har et meget godt kunnskaps- og ferdighetsnivå, og en meget god evne til selvstendig bruk av kunnskaper og ferdigheter. Viser høyt faglig refleksjonsnivå rundt problemstillinger innenfor grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæring, nærmere presentert i fagplanen for studiet.
C	God	Har et godt kunnskaps- og ferdighetsnivå, og en god evne til selvstendig bruk av kunnskaper og ferdigheter. Viser et godt faglig refleksjonsnivå rundt problemstillinger innenfor grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæring, nærmere presentert i fagplanen for studiet.
D	Nokså god	Har begrensede kunnskaper/ferdigheter. Refererende og lite sammenhengende framstilling og lite relevant stoff. Lav faglig refleksjon rundt problemstillinger innenfor grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæring, nærmere presentert i fagplanen for studiet.
E	Tilstrekkelig	Meget begrensede kunnskaper/ferdigheter. Manglende sammenheng mellom teoretisk kunnskap og bruk av kunnskap i praksis. Meget lavt refleksjonsnivå rundt problemstillinger innenfor grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæring, nærmere presentert i fagplanen for studiet.
F	Ikke bestått	Utilstrekkelige kunnskaper/ferdigheter. Viser manglende oversikt og detaljkunnskaper. Manglende bruk av kunnskaper og /eller utelukkende praktisk uten forankring i litteraturen. Manglende refleksjon rundt problemstillinger innenfor grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæring, nærmere presentert i fagplanen for studiet.

Ny/utsatt eksamen

Ved stryk eller gyldig forfall på det skriftlige gruppearbeidet, kan studentene gå opp til ny/utsatt prøve neste semester/studieår. Ved stryk eller gyldig forfall til den muntlige framføringen, skal det avlegges en firetimers skriftlig prøve neste semester. Studenten er selv ansvarlig for å melde seg opp innen fristen.

Skikkethet

Studentenes arbeid og innsats i faget blir vurdert i henhold til skikkethet.

”Skikkethetsvurderingen skal inngå som en helhetsvurdering av studentenes faglige, pedagogiske og personlige forutsetninger for å kunne fungere som lærer.” (jf. forskrift om skikkethetsvurdering i lærerutdanningene, UFD 1999).

Pensum

Norsk

Austad, Ingolv (red.), 2003:

Mening i tekst. Artikler av Vormeland, Kulbrandstad, Høien, Austad, Skjelbred og Elsness. Cappelen Akademisk Forlag (142 s)

Hekneby, Greta, 2003:

Elevers håndskrift. Skriftforming i grunnskolen (kap. 1- 4). Universitetsforlaget 2005 (70s)

Høigård, Anne:

Barns språkutvikling, muntlig og skriftlig (kap 5: "Å vokse opp med mer enn ett språk" (14 s) og "Å forebygge lesevansker" (7 s)). Tano Aschehoug.

Til sammen 220 s.

+ selvvalgt pensum (25-50 s.)

Tillegg

En ABC-bok etter L97 (+ lærerveiledning)

Matematikk

Alseth, B., 1998:

Matematikk på småskoletrinnet, Oslo: Læringscenteret Kap. 4, 5, 9 (s.79 - 88) (22 s)

Høines, M. J., 1998:

Begynneropplæringen (kap. 2). Bergen: Caspar forlag (33 s)

Solem, I. H. og E. K. L Reikerås, 2001:

Det matematiske barnet. Bergen: Caspar forlag. Kap. 4, 5, 7, 10. (88 s)

Aktuelle artikler til sammen ca. 40 sider
I alt inkludert fellespensum 225 s

Pedagogikk

Eik, L. T., 1997:

Lekende læring og lærende lek i den nye småskolen. Pedlex norsk skoleinformasjon (85 s)

Eik, L. T. (red.), 2000:

Storyline, tverrfaglig tilnærming til aktiv læring (kap 2). Tano Aschehoug (19 s)

Holthe V.G. 2000:

Foreldreinnflytelse i skolen, (kap 10) Universitetsforlaget (16s)

Nordahl, T., 2001:

Eleven som aktør (kap 5). Universitetsforlaget (28 s)

Aasen J. 2003:

Flerkulturell pedagogikk – en innføring (kap 4) Opplandske forlag (30 s)

Til sammen 178 sider

Fellespensum

Kibsgaard S. Red (2000)

Pedagogisk arbeid på småskoletrinnet, Universitetsforlaget, kap 10 "Schpaa og sna, går det bra" Multikulturelt mangfold i klasserommet, 21 sider

Matre, S (2002):

Filosofierende og utforskende verksemd hos barn. I *Barn skaper matematikk*. Solem, I. og Johansson, JE (red) HiO - rapport nr. 22 (25s)

Wallin,K (1996):

Kunsten att mäta ett bord. I *Reggio Emilia och de hundra språken*. Stockholm: Liber utbildning (10 s.).

Aktuelle artikler knyttet til de praktisk-estetiske fagene, ca. 25 - 50 sider.

Det tas forbehold om endring/revidering i pensumlitteraturen. Dette vil bli gjort i samråd med studentene, og under forutsetning av at studieleder vil godkjenne disse endringene.